

Д.Д. Шеховцова, канд. екон. наук (ХНУРЕ, Харків)

МОНІТОРИНГ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Глобальне економічне середовище, в якому здійснюють господарську діяльність вітчизняні підприємства, формує ключові чинники успіху, які, насамперед, стосуються вже не матеріальних та фінансових активів, а вимагають створення та імплементації інтелектуальних ресурсів.

Ефективність здійснення господарської діяльності бізнес-суб'єктами на сучасному етапі відзначається використанням керівниками структурних підрозділів модифікованих форм факторів виробництва, зокрема, зважаючи на появу цифрового суспільства та формування економіки знань, інтелектуальної праці, яка, в свою чергу, є фундацією для формування інтелектуального капіталу підприємства.

Інтелектуальний капітал є активом підприємства, який інтегрує людський, організаційний і споживчий капітал господарюючого суб'єкта та створює додаткову ринкову вартість підприємства у вигляді гудвілу. Сформований інтелектуальний капітал у вигляді репутації, як нематеріальний актив, забезпечує сталий розвиток бізнес-суб'єктів на інноваційно-інвестиційних засадах, оскільки буде додаткові конкурентні переваги через врахування пріоритетних цілей контактних груп.

Інтелектуальний капітал опосередковано, але ефективно впливає на показники фінансової звітності, а отже збільшує інвестиційну привабливість бізнес-суб'єкта, яка, у час глобалізації ринків капіталу та загострення конкуренції, становить предмет дослідження системи управління щодо прийняття рішень. З цією метою пропонуємо для формування якісної та дієвої системи економічної безпеки на підприємстві проводити на постійній основі моніторинг інтелектуального капіталу як превентивний інструмент появи загроз та ризиків.

Вважаємо моніторинг інтелектуального капіталу структурною частиною системи моніторингу економічної безпеки підприємства, яка є комплексом методів та розроблених показників (індикаторів) для дослідження й оцінки стану та динаміки інтелектуального капіталу підприємства і його складових частин, для забезпечення спостереження, аналізу, оцінки, контролю та прогнозування з метою прийняття управлінських рішень.

Інтелектуального капіталу бізнес-суб'єкта інтегрує у собі три складові: людський капітал; структурний (або організаційний) капітал та

споживчий капітал. Людський капітал є комплексом, який складається зі взаємопов'язаних компонентів здібностей, або інтелекту – фізичного, ментального та емоційного (сукупності знань, практичних навичок, досвіду, розумових і творчих здібностей працівників підприємства, рівня освіти, моральних цінностей, культурного рівня).

Структурний (організаційний) капітал – це комплекс, який включає програмні засоби, корпоративні інформаційні системи (КІС), бази даних, технічне і програмне забезпечення, організаційні структури, авторські права, патенти, ноу-хау, ліцензії, товарні знаки, корпоративну культуру.

До споживчого капіталу (клієнтський капітал/капітал стосунків) відносять товарні знаки і знаки обслуговування, фірмові найменування, ділову репутацію, наявність постійних зв'язків зі споживачами, систему відносин з постачальниками, інвесторами, акціонерами, органами влади, фінансово-кредитними та іншими установами, систему маркетингових комунікацій та збуту продукції.

Зважаючи на вищевикладене, відповідно до головних складових інтелектуального капіталу доцільно проводити базовий моніторинг інтелектуального капіталу. Крім того, з метою прийняття релевантних управлінських рішень визначасмо додаткові напрями моніторингу інтелектуального капіталу: моніторинг інтелектуальної власності (у розрізі моніторингу структурного (організаційного) капіталу); моніторинг системи мотивації (у розрізі моніторингу людського капіталу) (рис. 1).

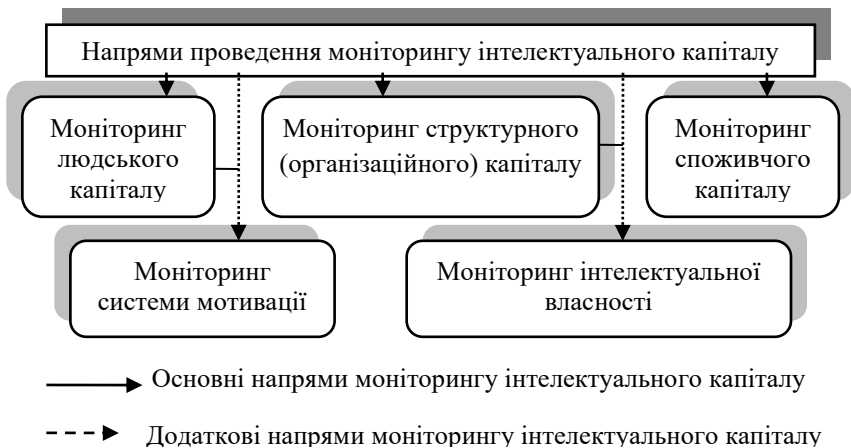

Рисунок 1 – Напрями проведення моніторингу інтелектуального капіталу

На сьогоднішній день актуальним для вітчизняних підприємств є сертифікація своєї системи управління відповідно до вимог стандарту ISO9001:2000 «Системи управління якістю. Вимоги» – міжнародний стандарт, який встановлює вимоги до системи менеджменту якості з метою підвищення якості продукції, її конкурентоспроможності та з рештою виходу на міжнародний ринок. Однак, вирішальну роль відіграє ціна на продукцію, для оптимізації або мінімізації якої, за умови збереження якості, необхідно підвищувати рівень продуктивності праці. Вплинути на продуктивність праці можна шляхом застосування нових технологій, проте не остання роль належить персоналу. Тому система мотивації, яка спонукає співробітників до діяльності для досягнення особистих цілей персоналу і цілей організації стає актуальним питанням збереження цілісності системи економічної безпеки. З цією метою, у розрізі моніторингу людського капіталу, доцільно проводити моніторинг системи мотивації.

Крім того, стратегічно важливим в управлінні підприємством є його нематеріальний актив «Інтелектуальна власність», інформація щодо якого складає комерційну таємницю підприємства, що, в свою чергу, вимагає захисту законних інтересів від конкурентної розвідки та промислового шпідіажу. Дослідити, прогнозувати та попередити загрозливий стан економічної безпеки з цієї причини дозволить моніторинг інтелектуальної власності як процес, здатний значно підвищити конкурентоспроможність підприємства в сучасній економіці.

Моніторинг інтелектуального капіталу містить у собі дуальний синергетичний ефект, оскільки, по-перше, виконує актуальну економічну функцію – побудова на підприємстві фундаменту стабільної системи економічної безпеки через перманентне формування інформаційної бази, її обробки, оцінки, аналізу та надання рекомендацій менеджерам, по-друге, відіграє важливу соціальну роль у забезпеченні комунікаційної та мотиваційної складової системи управління персоналом. Тому вважаємо моніторинг інтелектуального капіталу доцільним і затребуваним у сучасних економічних реаліях дієвим інструментом протидії екстернальним та інтернальним деструктивним чинникам впливу на підприємство (їх усунення або мінімізація) для забезпечення побудови системи економічної безпеки бізнес-суб'єкта з метою ефективного розвитку його господарської діяльності.